

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРЕТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОЛОГІЇ
РОЗВИТКУ**

**Психолінгвістика
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ**

**Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І. Франка
2017**

УДК 81'23
ББК 88.5я73
П 54

*Рекомендовано до друку на засіданні вченої ради
Житомирського державного університету імені Івана Франка
протокол №9 від 28.04.2017 р.*

Рецензенти:

- Якимчук І.П.** – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.
- Косигіна О. В.** – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки й андрагогіки Житомирського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

М54 Методичні рекомендації до курсу «Психолінгвістика» / укладач:
К. А. Марчук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 39 с.

У цьому навчально-методичному виданні представлені методичні рекомендації для самостійної роботи студентів із навчальної дисципліни «Психолінгвістика».

Методичні рекомендації укладені на допомогу студентам спеціальності 054 «Психологія»; адресовані також викладачам, які працюють із дисциплінами, дотичними до психолінгвістики.

УДК 81'23
ББК 88.5я73

©Марчук К. А., 2017

ЗМІСТ

Передмова	4
1. Загальні положення.....	5
2. Структура навчальної дисципліни.....	7
3. Загальні рекомендації до організації самостійної роботи студентів	8
4. Модуль 1 Психолінгвістика як наука. Основні теоретичні проблеми дисципліни.....	10
5. Модуль 2. Прикладні аспекти психолінгвістики.....	19
6. Модуль 3. Основи етнопсихолінгвістики	28
8. Підсумкова модульна робота.....	31
9. Вимоги до заліка.....	31
12. Рекомендована література до курсу.....	33
13. Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни.....	36

ПЕРЕДМОВА

Основною метою викладання дисципліни «Психолінгвістика» є формування у майбутніх психологів системи знань з психолінгвістики, на яких базується ряд провідних напрямків сучасної психології та філології: когнітивна психологія, психокорекція, галузева психологія, семіотика, текстологія та ін.

Психолінгвістика вивчає процеси породження (в індивідуальному мовленнєвому акті), сприймання (в індивідуальному мовленнєвому акті) та формування (в ході становлення особистості дитини) мовлення. У цілому, психолінгвістика звертається до психологічних сторін різних видів мовленнєвої діяльності, що зумовлені системою мови.

Методичні рекомендації до курсу «Психолінгвістика» розроблені на допомогу студентам у підготовці до семінарських занять та підсумкового контролю.

У методичних рекомендаціях представлено структуру навчальної дисципліни, тематику лекційних занять, план та основні завдання до кожного семінарського заняття, наведено рекомендовану основну та додаткову літературу, означено основні вимоги та критерії до оцінювання знань студентів, окреслено коло питань, які виносяться на підсумковий контроль.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Предметом вивчення «Психолінгвістики» є процеси породження (в індивідуальному мовленнєвому акті), сприймання (в індивідуальному мовленнєвому акті) та формування (в ході становлення особистості дитини) мовлення. У цілому, психолінгвістика звертається до психологічних сторін різних видів мовленнєвої діяльності, що зумовлені системою мови.

Міждисциплінарні зв'язки: загальна психологія (загальні особливості вищих форм мозкової діяльності), вікова і педагогічна психологія (розвиток мовлення в онтогенезі), етнопсихологія (національна картина світу, акультурація, білінгвізм), психосемантика (семантичний аспект продукування і сприймання мовлення), експериментальна психологія (психолінгвістичні дослідження: асоціативний експеримент, метод семантичного диференціалу, градуальне шкалювання, класифікації та ін.), НЛП, патопсихологія (розлади мовленнєвої діяльності), психологія художньої творчості (текст як об'єкт психолінгвістики) та ін.

Основною **метою** викладання дисципліни «Психолінгвістика» є формування у майбутніх психологів системи знань з психолінгвістики, на яких базується ряд провідних напрямків сучасної психології та філології: когнітивна психологія, психокорекція, галузева психологія, семіотика, текстологія та ін.

1.2. Основними **завданнями** курсу є вивчення таких проблем, як:

- становлення психолінгвістики як науки;
- методи психолінгвістичних досліджень, зокрема, види психолінгвістичних експериментів;
- розвиток мовлення в психічному онтогенезі людини;
- теоретичні моделі породження і сприймання мовлення;
- комунікативний акт, його складові та найзагальніші характеристики: інтенції, стратегії, ролі;
- поняття текстів і дискурсів у світлі психолінгвістики;
- взаємозв'язки мови і картини світу індивіда чи цілої нації;
- художній текст як об'єкт психолінгвістики;
- мовленнєві відхилення як об'єкт психолінгвістики;
- прикладні аспекти застосування психолінгвістичних методів: НЛП, судова та інженерна психолінгвістика, гендерна психолінгвістика, автоматичний аналіз тексту, мова і мовленнєві впливи на людей та ін.

В результаті вивчення курсу студент повинен **знати**:

- психологічні, лінгвістичні та фізіологічні витоки теоретичної психолінгвістики, ідеї провідних вітчизняних і зарубіжних науковців, на основі яких постала психолінгвістика як наука;
- методологічні та методичні особливості психолінгвістичних досліджень;
- сутність наукових понять, що описують мовленнєву діяльність

людини;

- теоретичні моделі породження і сприймання мовлення;
- закономірності мовленнєвого розвитку в онтогенезі;
- провідні галузі психолінгвістичної науки;
- сферу практичного застосування психолінгвістичних знань;
- національно-культурні, гендерні, дискурсивні, галузеві та ін. особливості функціонування мови.

У процесі вивчення курсу «Психолінгвістика» студент повинен **вміти**:

- визначати функціональні стилі мовлення;
- встановлювати дипи дискурсів і мовленнєвих жанрів та розкривати їх специфіку;
- організовувати різні види психолінгвістичних експериментів та інтерпретувати їх результати;
- адаптовувати сучасні методики психолінгвістичних досліджень у своїй навчально-науковій роботі;
- застосовувати на практиці знання про комунікативно-риторичні якості мовлення та етикет мовленнєвого спілкування;
- здійснювати когнітивно-концептуальний аналіз текстів різних стилів;

Логіка і структура курсу «Психолінгвістика» та передбачені цією програмою методи дослідження дозволять студентам здобути комплекс знань, вмінь і навичок, необхідних як для застосування у подальшій професійній діяльності, так і при проведенні самостійних наукових досліджень під час написання дипломних і курсових робіт.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Всього	У тому числі					Всього	У тому числі				
		Л.	П.	Лаб.	Інд	С.р		Л.	П.	Лаб.	Інд.	С.р.
Модуль 1. Психолінгвістика як наука. Основні теоретичні проблеми дисципліни												
Змістовий модуль 1. Історія становлення психолінгвістики												
Тема 1. Психолінгвістика як наука про мовленнєву діяльність	6	2	2			2		2			4	
Тема 2. Становлення психолінгвістики як науки	6	2				6					4	
Разом за змістовим модулем	12	4	2			8		2			8	
Змістовий модуль 2. Мовлення і мова												
Тема 3. Теоретичні моделі продукування мовлення	6		2			4					8	
Тема 4. Теоретичні моделі сприймання мовлення	6		2			4					8	
Тема 5. Онтогенез мовлення	12	4	2			8			2		10	
Разом за змістовим модулем	24	4	6			16			2		26	
Всього за модуль	36	8	8			24		2	2		34	
Модуль 2. Прикладні аспекти психолінгвістики												
Змістовий модуль 1. Психолінгвістичний аналіз мовлення												
Тема 1. Теорія мовленнєвого впливу і психолінгвістика спілкування	8	2				4					8	
Тема 2. Психолінгвістика тексту	10		2			8		2	2		10	
Разом за змістовим модулем	18	2	2			12		2	2		18	
Змістовий модуль 2. Мовна особистість у психолінгвістиці												
Тема 3. Методи психолінгвістичних досліджень	12	2				10					10	
Тема 4. Патопсихолінгвістика	12	2	2			8					8	
Разом за змістовим модулем	24	4	2			18					18	
Всього за модуль	42	6	4			30		2	2		36	
Модуль 3. Основи етнопсихолінгвістики												

Змістовий модуль 1. Сутність етнопсихолінгвістики											
Тема 1. Загальні особливості етнопсихолінгвістики	6	2	2			2					6
Тема 2. Національно-культурні особливості мовленнєвої поведінки	6					4					6
Разом за змістовим модулем	12	2	2			6					12
Всього за модуль	12	2	2			6					12
Всього за змістовими модулями	90	16	14			60		4	4		82
Всього годин	90	16	14			60		4	4		82

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота є невід’ємною складовою вивчення навчальної дисципліни. Вона здійснюється за такими напрямками:

- підготовка теоретичних питань до практичних занять;
- опрацювання першоджерел;
- підготовка рефератів;
- виконання професійно-орієнтованих завдань;
- підготовка до підсумкових модульних робіт;
- підготовка до заліку.

Підготовка теоретичних питань до практичних занять передбачає опрацювання питань теми практичного заняття. Ці питання можуть розглядатися під час лекції, але також виноситися на самостійне опрацювання.

Алгоритм підготовки.

- Визначте питання для підготовки (Ви маєте розглянути усі питання, зазначені у плані практичного заняття).
- Скориставшись бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним) чи електронними джерелами, запропонованими у списку рекомендованої літератури до практичного заняття, визначте розділи (теми або параграфи), у яких розкрито питання практичного заняття.
- Прочитайте ці розділи.
- Складіть план (простий або складний) відповіді на кожне питання.
- Визначте основні поняття, які Ви повинні засвоїти.
- Проаналізуйте, як опрацьований матеріал пов’язаний з іншими питаннями теми.
- Для кращого засвоєння та запам’ятовування матеріалу складіть короткий конспект, схеми, таблиці або графіки по прочитаному матеріалу.

- Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які Ви недостатньо зрозуміли. З цими питаннями Ви можете звернутися на консультації до викладача.
- Перевірте, як Ви засвоїли опрацьоване питання. Ви можете це зробити, відповівши на тестові питання до теми або розв'язавши практичні завдання.

Опрацювання першоджерел передбачає поглиблений розгляд окремих питань теми. Для цього можуть пропонуватися статті з фахових журналів, розділи монографій або підручників.

Алгоритм підготовки.

- Прочитайте запропоноване першоджерело.
- Правильно оформіть бібліографію першоджерела (автор, назва, вихідні дані).
- Складіть план (простий або складний).
- Для кожного пункту плану виділіть основні положення проблеми, яка висвітлюється у першоджерелі.
- Представте прочитаний текст у вигляді тез або анотації, використовуючи, при потребі, схеми, таблиці, графіки тощо.
- Для самоперевірки перекажіть статтю, використовуючи власний конспект.
- Задля економії часу й зусиль конспект можна замінити опрацюванням сканованого чи скопійованого тексту: підкресленням або виділенням основного за допомогою маркерів та олівців, помітками на полях, нумерацією та ін.

Підготовка рефератів передбачає глибокий та детальний аналіз проблеми, винесеної у темі реферату.

Алгоритм підготовки.

- Ознайомтеся з вимогами до реферату.
- Підберіть літературу, у якій розкривається тема реферату. При підборі літератури можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним) та електронними джерелами мережі інтернет.
- Складіть план реферату.
- Опрацюйте літературні джерела, користуючись порадами до конспектування першоджерел.
- Систематизуйте опрацьований матеріал відповідно до плану реферату.
- Дайте власний критичний аналіз та оцінку висвітленої проблеми.
- Оформіть реферат відповідно до вимог.
- На основі реферату підготуйте усну доповідь на практичне заняття.

Підготовка до підсумкової модульної роботи (ПМР) та заліку має на меті узагальнення та систематизацію знань з окремого модуля або дисципліни у цілому.

Алгоритм виконання

- Ознайомтеся з переліком питань та завдань до ПМР або заліку.
- Підберіть підручники, інструктивно-методичні матеріали або іншу довідкову літературу, необхідну для підготовки (її перелік Ви можете знайти в робочій програмі або інструктивно-методичних матеріалах).
- Перегляньте зміст кожного питання, користуючись власними конспектами або підручниками.
- Визначте рівень знань з кожного питання.
- Визначте питання, які потребують ретельнішої підготовки (опрацювання додаткової літератури, складання конспектів, схем, виконання окремих завдань тощо). З цією метою зверніться до алгоритму підготовки теоретичних питань до практичних занять та виконання завдань до лабораторних занять.
- Для самоперевірки перекажіть теоретичні питання або виконайте практичне завдання.

Примітка: якщо ви маєте труднощі у підготовці окремих теоретичних питань або при виконанні практичних завдань, то можете звернутися за консультацією до викладача. Час проведення консультацій, зазначений у Графіку проведення консультацій (кафедра соціальної та практичної психології).

Модуль 1: Психолінгвістика як наука. Основні теоретичні проблеми дисципліни.

Назви змістових модулів та тем	Всього годин	Кількість годин				Самостійна робота	Форма контролю
		лекції	практичні	лабораторні	Індивідуаль на робота		
Змістовий модуль 1							
Історія становлення психолінгвістики							
Тема 1: Психолінгвістика як наука про мовленнєву діяльність	6	2	2			2	
Тема 2: Становлення психолінгвістики як науки	6	2				6	
Разом за змістовим модулем	12	4	2			8	
Змістовий модуль 2							
Мовлення і мова							

Тема 3: Теоретичні моделі продукування мовлення	6		2			4	
Тема 4: Теоретичні моделі сприймання мовлення	6		2			4	
Тема 5: Онтогенез мовлення	12	4	2			8	
Разом за змістовим модулем	24	4	6			14	
Всього за модуль	36	4	12			28	ПМР

Лекційний курс:

Тема 1. Психолінгвістика як наука про мовленнєву діяльність

Мета: Сформувати у студентів уявлення про психолінгвістику як науку про мовленнєву діяльність, охарактеризувати місце психолінгвістики у системі психологічних наук.

Професійна спрямованість: уміння визначати об'єкт та предмет досліджуваної теми, встановлювати міждисциплінарні зв'язки.

План

1. Об'єкт і предмет психолінгвістики.
2. Визначення психолінгвістики.
3. Причини появи психолінгвістики.
4. Міждисциплінарність психолінгвістики.
5. Мова – мовлення – мовленнєва діяльність.

Основні поняття	<i>Психолінгвістика, мова, мовлення, мовленнєва діяльність</i>
------------------------	--

Література:

1. Ахутина Т.В. Выготский Л.С. и Лурия А.Р.: становление нейропсихологии (<http://virtualcoglab.cs.msu.su>)
2. Ахутина Т.В. Теория речевого общения в трудах М. Бахтина и Л.С. Выготского (<http://virtualcoglab.cs.msu.su>)
3. Бахтін М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування. Проблема тексту у лінгвістиці, філології та інших гуманітарних науках / Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2001. – С. 406-424.
4. Волошинов В.Н. Марксизм и философия языка. – Ленинград: Прибой, 1930. (<http://www2.unil.ch>)
5. Выготский Л.С. Мышление и речь /Изд. 5, испр. – М.: Лабиринт, 1999. –

6. Горелов И.Н., Седов К.Ф. Основы психолінгвістики. – М., 1997.

Контрольні запитання і завдання:

1. Дайте визначення поняття «Психолінгвістика».
2. Означте предмет та об'єкт психолінгвістики.
3. Охарактеризуйте основні причини виникнення психолінгвістики.
4. Чи пов'язана психолінгвістика з мовознавчими науками?
Охарактеризуйте ці зв'язки.

Тема 2. Становлення психолінгвістики як науки

Мета: сформувати у студентів розуміння основних психологічних та лінгвістичних проблем, які вплинули на становлення психолінгвістики як науки.

Професійна спрямованість: уміння виокремлювати основні історичні віхи становлення психолінгвістики як науки.

План

1. Особливості взаємодії психології та лінгвістики (поч. XIX – сер. XX ст.)
2. Наукові пошуки психолінгвістичних шкіл:
 - американський напрям у психолінгвістиці;
 - європейський напрям у психолінгвістиці;
 - радянський напрям у психолінгвістиці;
3. Особливості сучасної психолінгвістики.

Основні поняття	<i>Психолінгвістика, лінгвістика, мовлення, мова, наукова школа, мовний знак, мовна здатність, мовна активність, текст.</i>
------------------------	---

Література:

1. Ахутина Т.В. Выготский Л.С. и Лурия А.Р.: становление нейропсихологии (<http://virtualcoglab.cs.msu.su>)
2. Ахутина Т. В. Проблема строения индивидуального лексикона человека в свете идей Л.С. Выготского /Вестник Московского Университета, серия 14, «Психология». 1994, №4, стр. 44-51 (http://virtualcoglab.cs.msu.su/html/TVA_2.html)
3. Волошинов В.Н. Марксизм и философия языка. – Ленинград: Прибой, 1930. (<http://www2.unil.ch>)
4. Выготский Л.С. Мышление и речь /Изд. 5, испр. – М.: Лабиринт, 1999. – 352 с.
5. Горелов И.Н., Седов К.Ф. Основы психолінгвістики. – М., 1997.
6. Залевская А.А. Введение в психолінгвістику. – М., 1999.

7. И.А. Бодуэн де Куртене и Казанская лингвистическая школа/ Сусов И.П. История языкознания. (<http://www.gumer.info>)
8. Леонтьев А.А. Основы психолингвистики. – М., 1997.
9. Лурия А.Р. Язык и сознание. – М., 1979.
10. Поливанов Е.Д. Историческое языкознание и языковая политика (<http://www.ruthenia.ru>).
11. Потебня А.А. Мысль и язык. – К.: СИНТО, 1993. – 192 с.
12. Психолингвистика: Учебник для вузов /Под ред. Т.Н. Ушаковой. – М.: ПЕРСЭ, 2006. – 416 с.

Контрольні запитання і завдання:

1. Дайте визначення поняття «Психолінгвістика».
2. Означте психологічні та лінгвістичні передумови виникнення психолінгвістики.
3. Визначте особливості американського напрямку в розвитку психолінгвістики.
4. Чим відрізняються європейський та радянський психолінгвістичні напрямки?
5. Схарактеризуйте особливості сучасної психолінгвістики.

Тема 3. Розвиток мовлення в онтогенезі (4 год.)

Мета: формувати у студентів уявлення про особливості розвитку мовлення в онтогенезі, періоди мовного становлення особистості.

Професійна спрямованість: уміння здійснювати порівняльний аналіз мовленнєвого розвитку дитини у різні вікові періоди.

План

1. Дитяче мовлення як предмет дослідження і самоцінний об'єкт.
2. Теорія вроджених знань.
3. Розвиток мовлення дитини до 3-х років:
 - домовленнєвий етап;
 - етап первинного освоєння мови;
 - етап засвоєння граматики.
4. Двослівні висловлювання (проторечення) у ранньому дитячому мовленні.
5. Евристичний принцип у засвоєнні мови дитиною.
6. Подальший розвиток дитячого мовлення.

Основні поняття	<i>Особистість, мовлення, егоцентричне мовлення, ситуативність.</i>
------------------------	---

Література:

1. Поповская (Лисоченко) Л.В. Лингвистический анализ художественного

текста в вузе: Учеб. пособие для студ. филол. фак-тов. 2-е изд., доп. и перераб. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. – 512 с.

2. Потебня А.А. Мысль и язык. – К.: СИНТО, 1993. – 192 с.

Контрольні запитання і завдання:

1. Назвіть характерні особливості дитячого мовлення.
2. Означте особливості онтогенезу мовлення дитини віком до 3-х років.
3. Визначте суть евристичного принципу у засвоєнні мови дитиною.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Практичне заняття № 1.

Тема. Психолінгвістика як наука про мовленнєву діяльність

Мета: Сформувати у студентів уявлення про психолінгвістику як науку про мовленнєву діяльність, охарактеризувати місце психолінгвістики у системі психологічних наук.

Професійна спрямованість: уміння визначати об'єкт та предмет досліджуваної теми, встановлювати міждисциплінарні зв'язки.

План

1. Особливості функціонування психолінгвістики як науки
2. Особливості взаємодії психології та лінгвістики (поч. XIX-сер. XX ст.)
3. Міждисциплінарність психолінгвістики.
4. Особливості сучасної психолінгвістики
5. Мова – мовлення – мовленнєва діяльність.

Основні поняття	<i>Психолінгвістика, мова, мовлення, мовленнєва діяльність</i>
----------------------------	--

Завдання для самостійної роботи

1. Підготуйте порівняльну таблицю: «Наукові пошуки психолінгвістичних шкіл» (американський, європейський, радянський напрями). Зробіть висновок про вклад цих шкіл у формування сучасної психолінгвістики.

Література:

1. Засєкіна Л. В., Засєкін С. В. Вступ до психолінгвістики (<http://elib.oa.edu.ua>).
2. Куранова С. І. Основи психолінгвістики: навч. посіб. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 208 с.
3. Бахтін М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування. Проблема тексту у лінгвістиці, філології та інших гуманітарних науках /

Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. /За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2001. – С. 406-424.

4. Выготский Л.С. Мышление и речь /Изд. 5, испр. – М.: Лабиринт, 1999. – 352 с.

5. Горелов И.Н., Седов К.Ф. Основы психолингвистики. – М., 1997.

Практичне заняття № 2.

Тема. Теоретичні моделі продукування мовлення.

Мета: формувати у студентів розуміння процесу мовлення, вміння користуватися моделями породження мовлення.

Професійна спрямованість: уміння застосовувати моделі породження мовлення вищих порядків у психолінгвістичних дослідженнях.

План

1. Теорії походження мовлення.

2. Продукування мовлення як процес.

4. Моделі породження мовлення: –

- стохастична модель;
- модель безпосередніх складових;
- трансформаційно-генеративна граматики Н. Хомського;
- модель Л.С. Виготського;
- модель О.Р. Лурії;

Основні поняття	<i>Мовлення, стохастична модель, модель безпосередніх складників, «глибина речення», трансформаційна граMATика.</i>
----------------------------	---

Завдання для самостійної роботи

1. Підготувати повідомлення про історію досліджень, присвячених походженню мовлення (за бажанням студента).

2. Опрацювати статтю: Потебня О. Думка й мова /Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. /За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2001. – С. 34-52. (законспектувати *обов'язково*)

Література:

1. Засєкіна Л. В., Засєкін С. В. Вступ до психолінгвістики (<http://elib.oa.edu.ua>).

2. Куранова С. І. Основи психолінгвістики: навч. посіб. – К.: ВЦ

«Академія», 2012. – 208 с.

3. Бахтін М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування. Проблема тексту у лінгвістиці, філології та інших гуманітарних науках / Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. / За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2001. – С. 406-424.
4. Выготский Л.С. Мышление и речь / Изд. 5, испр. – М.: Лабиринт, 1999. – 352 с.
5. Горелов И.Н., Седов К.Ф. Основы психолінгвістики. – М., 1997.
6. Залевская А.А. Введение в психолінгвістику. – М., 1999.
7. Леонтьев А.А. Основы психолінгвістики. – М., 1997.
8. Потебня А.А. Мысль и язык. – К.: СИНТО, 1993. – 192 с.

Практичне заняття № 3.

Тема. Теоретичні моделі сприймання мовлення.

Мета: формувати у студентів розуміння процесу мовлення, вміння користуватися моделями сприймання мовлення.

Професійна спрямованість: уміння застосовувати моделі сприймання мовлення у психолінгвістичних дослідженнях.

План

1. Сприйняття мовлення як процес.
2. Теорії сприйняття мовлення.
4. Розуміння як результат осмислення мовлення.
5. Основні характеристики процесу сприйняття.
6. Сприйняття та оцінювання тексту. Рівневість процесу сприйняття.

Основні поняття	<i>Мовлення, сприйняття, адресат, адресант, апперцепція, антиципація, текст, реципієнт, смислова дистанція.</i>
----------------------------	---

Завдання для самостійної роботи

1. Підготувати повідомлення про психолінгвістичні проблеми сприйняття і оцінювання тексту (*за бажанням студента*).
2. Опрацювати статтю: Потебня О. Думка й мова / Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. / За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2001. – С. 34-52. (*за власним конспектом вміти усно викладати зміст статті*).

3. Підготувати зразки текстів: наукового, науково-популярного, науково-фантастичного. Прокоментуйте спільне та відмінне в характеристиках цих текстів (*зразки текстів мати з собою на практичному занятті*).

Література:

1. Засекіна Л. В., Засекін С. В. Вступ до психолінгвістики (<http://elib.oa.edu.ua>).
2. Куранова С. І. Основи психолінгвістики: навч. посіб. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 208 с.
3. Бахтін М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування. Проблема тексту у лінгвістиці, філології та інших гуманітарних науках / Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2001. – С. 406-424.
4. Выготский Л.С. Мышление и речь /Изд. 5, испр. – М.: Лабиринт, 1999. – 352 с.
5. Горелов И.Н., Седов К.Ф. Основы психолингвистики. – М., 1997.
6. Залевская А.А. Введение в психолингвистику. – М., 1999.
7. Леонтьев А.А. Основы психолингвистики. – М., 1997.
8. Потебня А.А. Мысль и язык. – К.: СИНТО, 1993. – 192 с.

Практичне заняття № 4.

Тема. Розвиток мовлення в онтогенезі

Мета: поглиблювати знання студентів про особливості розвитку людського мовлення в онтогенезі.

Професійна спрямованість: вміння визначати сприятливий та критичний періоди у засвоєнні дитиною мови.

План

1. Про природу мови і мовлення та онтогенез мовлення в філогенезі людини.
2. Критичний період для засвоєння мови.
3. Процес засвоєння мови дитиною:
 - сприймання, слухове розрізнення та продукування звуків людського мовлення немовлятами;
 - перші слова;
 - розвиток граматики і дитяча словотворчість;
 - основні принципи розвитку раннього дитячого мовлення.
4. Проблема впливу середовища і генетики на мовленнєвий розвиток дитини.

5. Дитяче мовлення як ключ до розуміння пізнавальних процесів (Ж. Піаже, Л. Виготський, Дж. Брунер).

Основні поняття	<i>Мовлення, сприйняття, адресат, адресант, апперцепція, антиципація, текст, реципієнт, смислова дистанція.</i>
------------------------	---

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати : Піаже Ж. Речь и мышление ребенка. – М., 1994. (законспектувати).
2. Підготувати й провести психолінгвістичне дослідження ранньої дитячої словотворчості за алгоритмом (дослідження проводиться з дитиною до 3-х років шляхом спостереження або проведення інтерв'ю з батьками дитини).
 1. Складіть словничок мовлення дитини (так званої ранньої дитячої словотворчості. Типу: ляля, моква (морква), па (упав), дя (дядько).
 2. Проаналізуйте: чи відповідає словниковий запас дитини та форма її висловлювань віковій нормі (скористайтесь конспектом лекції або ін. джерелами).
 3. Зробіть висновок: на якому етапі мовленнєвого розвитку знаходиться дитина. Складіть коротку характеристику цього етапу.

Література:

1. Засекіна Л. В., Засекін С. В. Вступ до психолінгвістики (<http://elib.oa.edu.ua>).
2. Куранова С. І. Основи психолінгвістики: навч. посіб. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 208 с.
3. Бахтін М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування. Проблема тексту у лінгвістиці, філології та інших гуманітарних науках / Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. / За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2001. – С. 406-424.
4. Выготский Л.С. Мышление и речь /Изд. 5, испр. – М.: Лабиринт, 1999. – 352 с.
5. Горелов И.Н., Седов К.Ф. Основы психолингвистики. – М., 1997.
6. Залевская А.А. Введение в психолингвистику. – М., 1999.
7. Леонтьев А.А. Основы психолингвистики. – М., 1997.
8. Потебня А.А. Мысль и язык. – К.: СИНТО, 1993. – 192 с.
9. Пиаже Ж. Речь и мышление ребенка. – М., 1994.

№	Теми	№	Аудиторні заняття	С	а	к	о	н
----------	-------------	----------	--------------------------	----------	----------	----------	----------	----------

		лекції	практичні	лабораторні	підсумкові модульні роботи		
<i>Модуль 2</i>		Прикладні аспекти психолінгвістики					
<i>Змістовий модуль 1</i>		<i>Психолінгвістичний аналіз мовлення</i>					
Тема 1: Теорія мовленнєвого впливу і психолінгвістика спілкування		8	2			4	
Тема 2: Психолінгвістика тексту		10		2		8	
Разом за змістовим модулем		18	2	2		12	
<i>Змістовий модуль 2</i>		<i>Мовна особистість у психолінгвістиці</i>					
Тема 3: Методи психолінгвістичних досліджень		12	2			10	
Тема 4: Патопсихолінгвістика		12	2	2		8	
Разом за змістовим модулем		24	4	2		18	
Всього за модуль		48	8	4		36	ПМР

Лекційний курс:

Тема 1. Теорія мовленнєвого впливу і психолінгвістика спілкування.

Мета: формувати у студентів уявлення про особливості мовленнєвого впливу на особистість.

Професійна спрямованість: уміння контролювати комунікативний акт, не порушуючи послідовності його складових, застосування законів та конвенцій спілкування.

План

1. Основні поняття теорії мовленнєвого впливу.
2. Комунікативний акт та його складові:
 - комунікативна ситуація;
 - учасники спілкування;
 - мовний код;
 - паралінгвальні аспекти комунікації.
3. Закони та конвенції спілкування.

Основні поняття	<i>Комунікативний акт, спілкування, мовленнєвий вплив, комунікативна ситуація.</i>
------------------------	--

Література:

1. Засекіна Л. В., Засекін С. В. Вступ до психолінгвістики (<http://elib.oa.edu.ua>).
2. Куранова С. І. Основи психолінгвістики: навч. посіб. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 208 с.
3. Бахтін М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування. Проблема тексту у лінгвістиці, філології та інших гуманітарних науках / Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2001. – С. 406-424.
4. Выготский Л.С. Мышление и речь /Изд. 5, испр. – М.: Лабиринт, 1999. – 352 с.
5. Горелов И.Н., Седов К.Ф. Основы психолингвистики. – М., 1997.
6. Залевская А.А. Введение в психолингвистику. – М., 1999.
7. Леонтьев А.А. Основы психолингвистики. – М., 1997.
8. Потебня А.А. Мысль и язык. – К.: СИНТО, 1993. – 192 с.
9. Репина Е.А. Агрессивный текст как тип текста (<http://www.textology.ru>).

Контрольні запитання і завдання:

1. У чому суть теорії мовленнєвого впливу?
2. Що таке комунікативний акт?
3. Охарактеризуйте структуру комунікативного акту.
4. Охарактеризуйте паралінгвальні аспекти комунікації.

Тема 2. Методи психолінгвістичних досліджень.

Мета: формувати у студентів уявлення про систему методів психолінгвістичних досліджень.

Професійна спрямованість: уміння підбирати методи та методики відповідно до типу дослідження.

План

1. Загальна характеристика експериментальних психолінгвістичних досліджень.
2. Прямі експериментальні методики:
 - методики семантичного шкалування;
 - методика семантичної взаємодії;
 - методика доповнення;
 - методика завершення речень;
 - асоціативні методики.
3. Непрямі експериментальні методики:
 - методика непрямого дослідження семантики;
 - методика компонентного аналізу;
 - метод класифікації;

- лінгвістичний експеримент;
 - формувальний експеримент.
4. Особливості застосування дискурс-аналізу у психолінгвістиці.
 - формування методу
 - типізація дискурсів

Основні поняття	<i>Метод, методика, методологія, дискурс, дискурс-аналіз.</i>
----------------------------	---

Література:

1. Засекіна Л. В., Засекін С. В. Вступ до психолінгвістики (<http://elib.oa.edu.ua>).
2. Куранова С. І. Основи психолінгвістики: навч. посіб. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 208 с.
3. Бахтін М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування. Проблема тексту у лінгвістиці, філології та інших гуманітарних науках / Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2001. – С. 406-424.
4. Выготский Л.С. Мышление и речь /Изд. 5, испр. – М.: Лабиринт, 1999. – 352 с.
5. Горелов И.Н., Седов К.Ф. Основы психолингвистики. – М., 1997.
6. Залевская А.А. Введение в психолингвистику. – М., 1999.
7. Леонтьев А.А. Основы психолингвистики. – М., 1997.
8. Потебня А.А. Мысль и язык. – К.: СИНТО, 1993. – 192 с.

Контрольні запитання і завдання:

1. У чому суть експериментальних психолінгвістичних досліджень?
2. Назвіть прямі експериментальні методики.
3. Охарактеризуйте структуру комунікативного акту.
4. Охарактеризуйте паралінгвальні аспекти комунікації.

Тема 3. Патопсихолінгвістика

Мета: формувати у студентів уявлення про норму і патологію в мовленні.

Професійна спрямованість: уміння спостерігати у психіці людини системні і спорадичні відхилення від норми, що проявляються в мовленні.

План

1. Загальні особливості патопсихолінгвістики.
2. Закономірності нормального психічного розвитку і патології.
3. Основні форми і види мовленнєвих порушень.

4. Психологічна допомога при мовленнєвих порушеннях.

Основні поняття	<i>Мовлення, патопсихолінгвістика, норма, патологія, алалія, дисфонія, ринолалія, брадилалія, тахілалія, дизартрія, дислалія.</i>
------------------------	---

Література:

1. Конопляста С. Ю., Сак Т. В. Логопсихологія. – К.: Знання, 2012. – 293 с.
2. Куранова С. І. Основи психолінгвістики. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 208 с.
3. Потебня А.А. Мысль и язык. – К.: СИНТО, 1993. – 192 с.
4. Потебня О. Думка й мова /Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. /За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2001. – С. 34-52.
5. Потебня А.А. Из лекций по теории словесности. Басня. Пословица. Поговорка. Третье издание. / Под ред. В.И. Харциева. Со вступ. статьями Д.И. Багалей, А.М. Финкеля и В.И. Харциева. – Харьков. Госиздательство Украины, 1930.

Контрольні запитання і завдання:

10. Що таке патопсихолінгвістика?
11. Порівняйте особливості нормального психічного розвитку і патології.
12. Назвіть основні форми і види мовленнєвих порушень.
13. Назвіть можливі форми психологічної допомоги при мовленнєвих порушеннях.

Практичні заняття

Модуль II. Прикладні аспекти психолінгвістики

Практичне заняття № 1.

Тема. Психолінгвістика тексту

Мета: формувати у студентів уявлення про особливості психолінгвістики тексту.

Професійна спрямованість: уміння здійснювати психолінгвістичний аналіз тексту, визначати особливості мовної особистості в тексті, розрізняти техніку віршового оформлення тексту.

План

1. Слово – висловлювання – текст. Включення тексту у немовленнєву діяльність.
2. Творення тексту. Мовна особистість у тексті. Затекст – текст – підтекст.
3. Психолінгвістика і бібліопсихологія про сприймання тексту. Переказ тексту. Покроковість сприйняття.
4. Багатозначність тексту. Проективний літературний тест.

5. Поняття квазіоб'єкта у мистецтві.

6. Поетична установка і моторне програмування. Техніка віршового мовлення: фоніка, лексика і семантика, поетичний синтаксис.

Основні поняття	<i>Слово, текст, поетичний синтаксис, поетична установка, підтекст.</i>
------------------------	---

Завдання для самостійної роботи (виконати одне - за вибором)

1. Виконайте аналіз комунікативної ситуації одного з наведених нижче текстових фрагментів з художніх творів українських письменників за запропонованим алгоритмом (додаток 2)
2. Виконайте аналіз реальної життєвої ситуації, свідком чи учасником якої ви були, скориставшись алгоритмом (додаток 1)

ДОДАТОК 1.

АЛГОРИТМ АНАЛІЗУ КОМУНІКАТИВНОЇ СИТУАЦІЇ

1. Контекст і ситуація спілкування:

- А) місце і час, їх вплив на перебіг інтеракції;*
- Б) характеристика каналів комунікації;*
- В) комунікативний шум та його впливи на спілкування;*
- Г) зворотний зв'язок і засоби його підтримки.*

2. Комунікативна поведінка учасників спілкування (комунікативний паспорт кожного з учасників комунікації):

- А) виявлення комунікативної мети кожного з учасників;*
- Б) аналіз комунікативних стратегій, міра їх гнучкості;*
- В) взаємна оцінка комунікативних стратегій;*
- Г) виявлення тактик комунікативної поведінки учасників спілкування, їх типи, гнучкість, зміна;*
- Д) характеристика соціальних і комунікативних ролей, їх зміна;*
- Е) приховані ролі та комунікативні позиції кожного з учасників;*
- Є) прийоми впливу на співбесідника, чи враховуються вік, стать, освіта, поточний стан свідомості?*

Ж) типи спілкування кожного з персонажів (відкрите/закрите, ініціативне/примусове, офіційне/неофіційне, етикетне, розкуте, конфліктне/кооперативне тощо), чи змінюється тип спілкування в процесі інтеракції?

З) аналіз складових комунікативного кодексу кожного учасника спілкування (орієнтація на певні правила, максими, конвенції спілкування), засоби мовленнєвого етикету;

И) виявіть загальні закони спілкування, котрі діють в аналізованій ситуації.

3. Аспекти мовного коду в комунікації (мовленнєвий паспорт персонажів):

- А) типи мовленнєвих актів;*
- Б) мовленнєві жанри, яким віддають перевагу учасники спілкування;*
- В) дотримання норм культури мовлення;*
- Г) типи мовленнєвих помилок в ідіостилі мовців;*

Д) чи наявні засоби непрямого спілкування? Інтерпретація учасниками комунікації непрямого смислу повідомлень;

Е) риторичні аспекти спілкування: образність мовлення, вживання художніх засобів вираження (тропи, фігури, перенесення значень і т.п.)

Є) дотримання правил і вживання засобів мовленнєвого етикету.

4. Паралінгвістичні засоби спілкування:

А) реєстрові характеристики;

Б) тональність спілкування;

В) атмосфера спілкування.

ДОДАТОК 2

А. Григор Тютюнник «Зав'язь»

У небо знову сягнула заграва, і в проваллі повіднішало настільки, що мені стає добре видно Сонині очі. Вони якісь дивні: наче й злякані трохи, й сміються. У мене починають терпнути ноги і стають як мотуз'яні. А голова хилиться, хилиться...

"А що, — думаю, — як я її поцілую, а вона мене — в пику? Буває ж так. Он і в кіно показують..." — і шия перестає гнутися, дубіє.

А Соня вже й не сміється, і очі примружила так сердито, що... Ні. Нехай краще другим разом.

Отак і стовбичу коло неї, не знаючи, що й казати, аж доки вона не озивається:

— Миколко, давай я буду падати, а ти мене держи. Ану, чи вдержиш?

— Ото, коли б ні! — вигукую, хапаючи її за тоненький поперек, але раптом підсковзуюся і з переляком і огидо до себе відчуваю, що зараз так і обербенимось у грязюку. А вона сердито пручається з рук і ошпарює мене злим поглядом.

— Пусти! Силач...

— Підсковзнувся, — мимрю, — хіба ж я винен, що тут слизько?

Соня норовисте одвертається і мовчить. А в мене перед очима з'являються дід Лаврін, ворущать чорненьким дупельцем на щоці, оскиряються... Може, вони ото й правду казали, що — кислички...

Згадка про діда робить і мене сміливішим.

— Ну, — кажу, — раз так, то що ж... Беруся рукою за куш і, твердіше, ніж треба, упираючись ногами в кручу, деруся на гору.

— Миколко, а я? — жалібно шепоче Соня.

І від того шепоту у мене наморочиться голова, а серце починає калатати, як дзвін. Стрибаю вниз, сердито хапаю її за плечі і з розгону цілую в рипучу холодну хустку.

— Навіщо ж ти... аж за вухо, дурненький... — видихає Соня і сміється якось покірно й лагідно. — Ходім уже, бо тут холодно.

Я не допомагаю, а майже виношу її вгору на руках, і сили в мене — як у вола. Оглядаємось на те місце, де ми тільки що гарцювали. Там біліє сніг.

— От чудно, — каже Соня, зітхаючи, — кругом садки цвітуть, а там — сніг...

— Туди сонце не достає,— пояснюю.— Та ще й землею був прикиданий. Тепер він розтане.

Йдемо до шляху, на лавочку, що у нас під хлівом. Соня тремтить, горнеться до плеча й дихає мені за комір.

— Ти не змерз?— питає.

Я з усієї сили зціплюю зуби, щоб не труситись, а їй кажу:

— Та н-наче ні...

У степу ще дужче розжеврілось, і на грядках, у кого вже зорано, червоно виблискують скиби, а в борознах, як сніг у проваллі, біліє опалий цвіт. Листя в садках ще тільки проклонулося, тому в гіллі рясно миготять дрібні, мов роса, прозеленкуваті крапельки: то зав'язь.

— От якби мені отаке намисто,— каже Соня,— зроду б не знімала...

— Купимо,— обіцяю впевнено.— Ось як тільки вивчусь на шофера, так і купимо.

— А я тобі сорочки вишиватиму. Гарні-прегарні, кращі, аж у лавий

Соня раптом зупиняється, стає навшипінки і потихеньку, вбома долонями, нахилиє до себе мою голову. На якусь мить я бачу її сухі вимогливі очі і чую сором'язливий шепіт:

— В сто раз кращі... милий... в тисячу!

А далі вже нічого не бачу і нічого не чую... Потім ми ще довго сидимо на лавочці між осоками, не розплітаючи обіймів навіть тоді, коли мимо нас на Полтаву мчать ранні базарові машини і шофери горлають із кабін щось веселе, заохочуюче і безсоромне.

Б. Володимир Винниченко «Момент»

А я, мої панове, їхав з моїм контрабандистом Семеном Пустуном до кордону. І той кордон я мусив неодмінно у той же день перейти, не ждучи навіть ночі. Але коли я сказав це Семенові, він мовчки-понуро озирнув мене, знехотя посміхнувся й, одвернувшись до коняки, сердито крикнув:

— Вьо! Ти!

А Семен цей, треба вам сказати, не дивлячись на своє пустотливе прізвище, був чоловік поважний і випускати з себе слів без потреби не любив. Сам був «парнишка» дебелий, «гвардійонець», як казали його односельчани, і на всіх через те дивився завжди згори вниз. Ступав помалу, важко, серйозно і навіть, коли ловили його «харцизники», не мінявся, тільки ще більш насуплювався, очі робились ще меншими, колючими і страшно якось біліли губи.

— Справді, Семене, я неодмінно мушу бути сьогодні на тім боці. Це як собі знаєте! — з натиском повторив я.

Семен навіть не озирнувся. На величезній його спині сидів цілий ряд блискучих, маленьких, чепурненьких мушок. Коли він робив якийсь поривчастий рух, вони спурхували і прудко літали над спиною, неначе чайки в морі понад скелею. Потім знов сідали і сиділи якось надзвичайно недвижно, ніби пильно вдивлялися в мене.

— Можуть убити, — раптом, верст через десять, суворо пробурмотів він, зачепивши віжки за люшню і починаючи робити цигарку.

— Були випадки?

Семен, не хапаючись, подув на книжечку паперу, повагом одірвав один аркушик і поліз в кишеню за тютюном.

— А чому не було?.. Чи на те розуму треба, аби вбити чоловіка?

— Але було, що й не вбивали? Семен лизнув папір, витер сірника, пихкнув кілька раз і, беручи віжки, зволив промовити:

— А чому не було? Було, що й не вбивали. Вйо!

— Ну, то й мене не вб'ють! — постановив я.

І, пам'ятаю, мені раптом стало страшенно смішно: я — мертвий. Ці мушки, Семенова спина, конячинка, на якій підстрибувала комічно і глупо якимось шлейка, Семенова шапка з прогризеним верхом і... я — будучий мертвяк. Лежу десь, в якому-небудь яру дикому, порожньому, надо мною небо, на виску маленька чорна ранка, а над ранкою кружком сидять такі ж самі блискучі, зеленкуваті мушки й ніби ворожать, заглядаючи у неї, туди, всередину, де оселилась смерть. І лице моє теж зеленкувате, тверде... А на скелі якісь сидять чорні, великі, таємні ворони і ждуть чогось...

— Як надокучило носити голову на плечах, то йдіть, — раптом несподівано бовкнув Семен і, шарпнувши віжками, понуро крикнув: — Вішта! Ти! Кукурудзяна...

Я посміхнувся.

Література:

1. Ахутина Т.В. Теория речевого общения в трудах М. Бахтина и Л.С. Выготского (<http://virtualcoglab.cs.msu.su>)
2. Бацевич Ф.С. Основы коммуникативной лингвистики: Підручник. — К.: Видавничий центр «Академія», 2004. — 344 с.
3. Белянин В.П. Психолінгвістика: Учебник. 2-е изд. — М.: Флинта, Московский психолого-социальный институт, 2004. — 232 с.
4. Горелов И.Н., Седов К.Ф. Основы психолінгвістики. — М., 1997.
5. Залевская А.А. Введение в психолінгвістику. — М., 1999.
6. Засєкіна Л.В., Засєкін С.В. Психолінгвістична діагностика: Навч. Посіб. — Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. — 188 с.
7. Колшанский Г.В. Паралінгвістика. Узд. 4-е. — М.: Ком книга, 2010. — 96 с.
8. Куранова С. І. Основы психолінгвістики: навч. посіб. — К.: ВЦ «Академія», 2012. — 208 с.

Практичне заняття № 3.

Тема. *Проблемні аспекти оволодіння мовленням та мовленнєві розлади*

Мета: формувати у студентів уявлення про проблемні аспекти оволодіння мовленням та мовленнєві розлади.

Професійна спрямованість: уміння розрізняти різні види мовленнєвих розладів.

Основні поняття	<i>Слово, мовлення, мовленнєвий розлад, акцентуація, психопатія, змінені стани свідомості.</i>
------------------------	--

План

1. Мовлення в стані емоційного напруження та в змінених станах свідомості.
2. Порушення мовлення при акцентуаціях та психопатіях.
3. Порушення мовлення при окремих захворюваннях.
4. Розмовна жестикуляція мови глухих як приклад знакової системи.

Завдання для самостійної роботи:

1. Відшукати в мережі Інтернету відео-матеріали із різними видами мовленнєвих розладів. Навчитися впізнавати і визначати основні риси мовленнєвих відхилень.

Основні джерела для підготовки:

Белянин В.П. Психолінгвістика: Учебник. 2-е изд. – М.: Флинта, Московский психолого-социальный институт, 2004. – 232 с.

Фрумкина Р.М. Психолінгвістика. – М., 2001.

2. Підготувати повідомлення на тему:

Мовленнєві розлади як джерело знань про спеціалізовану діяльність мозкових ділянок (за бажанням студента).

Література:

1. Белянин В.П. Психолінгвістика: Учебник. 2-е изд. – М.: Флинта, Московский психолого-социальный институт, 2004. – 232 с.
2. Выготский Л.С. Мышление и речь /Изд. 5, испр. – М.: Лабиринт, 1999. – 352 с.
3. Горелов И.Н., Седов К.Ф. Основы психолінгвістики. – М., 1997.
4. Куранова С. І. Основы психолінгвістики: навч. посіб. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 208 с.
5. Леонтьев А.А. Основы психолінгвістики. – М., 1997.
6. Лурия А.Р. Речь и мышление. – М., 1975.

7. Рябова Т.В. Механизм порождения речи по данным афазиологии /Вопросы порождения речи и обучения языку. /Ред. А.А. Леонтьева и Т.В. Рябовой. – М.: МГУ, 1967. – С. 76-9.
8. Фрумкина Р.М. Психолінгвістика. – М., 2001.

№	Теми	Всього	Аудиторні заняття				Самостійна робота	Форма контролю
			лекції	практичні	лабораторні	підсумкові модульні роботи		
Модуль 3		Основи етнопсихолінгвістики						
Змістовий модуль 1		Сутність етнопсихолінгвістики						
Тема 1: Загальні особливості етнопсихолінгвістики		6	2	2			2	
Тема 2: Національно-культурні особливості мовленнєвої поведінки		6					4	
Разом за змістовим модулем		12	2	2			6	
Всього за модуль 3		12	2	2			6	ПМР

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС:

ЛЕКЦІЯ 1. Загальні особливості етнопсихолінгвістики.

Мета: формувати у студентів уявлення про загальні особливості етнопсихолінгвістики.

Професійна спрямованість: уміння здійснювати аналіз національно-культурної специфіки мовленнєвої поведінки особистості.

План

1. Етнопсихолінгвістика як галузь психолінгвістики.
2. Особливості сучасної етнопсихолінгвістики.
3. Актуальність етнопсихологічних досліджень.
4. Особливості мовленнєвої поведінки особистості: національно-культурний аспект.

Основні поняття	<i>Етнопсихолінгвістика, національна культура, мова, мовленнєва діяльність, національна картина світу.</i>
------------------------	--

Література:

1. Засекіна Л. В., Засекін С. В. Вступ до психолінгвістики (<http://elib.oa.edu.ua>).
2. Куранова С. І. Основи психолінгвістики: навч. посіб. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 208 с.
3. Бахтін М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування. Проблема тексту у лінгвістиці, філології та інших гуманітарних науках / Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2001. – С. 406-424.
4. Выготский Л.С. Мышление и речь /Изд. 5, испр. – М.: Лабиринт, 1999. – 352 с.
5. Горелов И.Н., Седов К.Ф. Основы психолінгвістики. – М., 1997.
6. Залевская А.А. Введение в психолінгвістику. – М., 1999.
7. Леонтьев А.А. Основы психолінгвістики. – М., 1997

Контрольні запитання і завдання:

1. Що таке етнопсихолінгвістика?
2. Яка роль етнопсихолінгвістичних досліджень у розвитку сучасної науки?
3. Назвіть особливості сучасної етнопсихолінгвістики.
4. Охарактеризуйте етнічні особливості мовленнєвої поведінки особистості.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ **Практичне заняття № 1.**

Тема. Загальні особливості етнопсихолінгвістики.

Мета: формувати у студентів уявлення про загальні особливості етнопсихолінгвістики.

Професійна спрямованість: уміння здійснювати аналіз національно-культурної специфіки мовленнєвої поведінки особистості.

План

1. Етнопсихолінгвістика як галузь психолінгвістики.
2. Особливості сучасної етнопсихолінгвістики.
3. Актуальність етнопсихологічних досліджень.
4. Соціалізація та інкультурація у контексті формування мовної особистості.
5. Мовна особистість у міжкультурній комунікації.

Завдання для самостійної роботи

1. Підготувати повідомлення: «Система цінностей особистості в її мовленнєвій діяльності»; «Міжетнічні відносини у мовленнєвій діяльності»; «Національна специфіка мовленнєвої діяльності» (за бажанням студента)

Література:

1. Засєкіна Л. В., Засєкін С. В. Вступ до психолінгвістики (<http://elib.oa.edu.ua>).
2. Куранова С. І. Основи психолінгвістики: навч. посіб. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 208 с.
3. Бахтін М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування. Проблема тексту у лінгвістиці, філології та інших гуманітарних науках / Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. / За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2001. – С. 406-424.
4. Выготский Л.С. Мышление и речь /Изд. 5, испр. – М.: Лабиринт, 1999. – 352 с.
5. Горелов И.Н., Седов К.Ф. Основы психолингвистики. – М., 1997.
6. Залевская А.А. Введение в психолингвистику. – М., 1999.

ЗАВДАННЯ ДО ПІДСУМКОВИХ МОДУЛЬНИХ РОБІТ

Умовою допуску до ПМР є виконання всіх обов'язкових видів робіт, передбачених програмою курсу.

I. Тестові завдання (максимальна кількість балів – 20).

Приклад тестового завдання:

Енергетичну частину мовленнєвого апарату людини складають:

- А) трахея, бронхи, легені й м'язова система;
- Б) гортань, глотка, ротова порожнина;
- В) ротова порожнина, зуби, губи, піднебіння;
- Г) бронхи, трахея і гортань.

II. Теоретичні завдання (оцінюються від 0 до 30 балів).

Максимальна кількість балів – 30.

Приклади теоретичних завдань:

- Опишіть модель породження мовленнєвого висловлювання за Вілемом Левелтом;
- Поясніть взаємозв'язки мовленнєвих та мислительних процесів людини (на основі опрацьованих робіт О. Потебні, О. Лурії, Л. Виготського та ін.)
- Поясніть відмінності між моторною та сенсорною теоріями сприймання мовлення.

III. Професійно-орієнтоване завдання (виконується протягом вивчення навчальної дисципліни). Максимальна кількість балів – 50.

ВИМОГИ ДО ЗАЛІКУ

- Володіти теоретичним матеріалом із передбачених навчальним курсом тем.
- Виконати всі обов'язкові завдання, передбачені робочою програмою та інструктивно-методичними матеріалами.
- Пройти перевірку рівня засвоєння знань з теми, яка виносилася на самостійне опрацювання, на індивідуальній консультації у викладача.

Орієнтовні теоретичні питання заліку (максимальна кількість балів - 50).

1. Психолінгвістика як наука: предмет та об'єкт вивчення. Виникнення терміну «психолінгвістика».
2. Становлення психолінгвістики як науки.
3. Психолінгвістичні ідеї у мовознавстві XIX ст.: вчення В. фон Гумбольдта про мову як індивідуальний та соціальний феномен.
4. Психолінгвістичні ідеї у мовознавстві XIX ст.: психолінгвістична концепція О. Потебні.
5. Психолінгвістичні ідеї в радянській психології (Л.С. Виготський, О.Н. Леонтьєв, О.Р. Лурія, О.О. Леонтьєв, Т.Рябова): мовлення як особливий вид людської діяльності.

6. Теоретичні моделі продукування мовлення.
7. Теоретичні моделі сприймання мовлення.
8. Психофізіологічні та акустичні особливості людського мовлення.
9. Розвиток мовлення в онтогенезі.
10. Комунікативний акт та його складові.
11. Складові комунікативного акту, пов'язані з мовним кодом.
12. Складові комунікації, пов'язані з риторикою мовлення та ситуацією комунікації.
13. Експеримент у психолінгвістиці.
14. Методи психолінгвістичних досліджень: асоціативний експеримент.
15. Метод семантичного диференціалу.
16. Методики доповнення і завершення речень.
17. Питальники та класифікації як методи психолінгвістичних досліджень.
18. Психолінгвістичні методи опосередкованого вивчення семантики.
19. Градуальне шкалювання як одна з психолінгвістичних методик.
20. Напрями прикладної психолінгвістики: розвиток мовлення в онтогенезі.
21. Напрями прикладної психолінгвістики: криміналістика і судова психологія.
22. Напрями прикладної психолінгвістики: гендерні особливості мовлення.
23. НЛП як сфера застосування психолінгвістичних знань. Терапевтичні функції метафор. Логотерапія В. Франкла.
24. Загальні засади патопсихолінгвістики.
25. Загальні засади етнопсихолінгвістики.
26. Особливості психопоетики.
27. Особливості сучасної етнопсихолінгвістики.
28. Актуальність етнопсихологічних досліджень.
29. Соціалізація та інкультурація у контексті формування мовної особистості.
30. Мовна особистість у міжкультурній комунікації.
31. Особливості мовленнєвої поведінки особистості: національно-культурний аспект.
32. Мовлення в стані емоційного напруження та в змінених станах свідомості.
33. Порушення мовлення при акцентуаціях та психопатіях.
34. Порушення мовлення при окремих захворюваннях.
35. Розмовна жестова мова глухих як приклад знакової системи.

Професійно-орієнтоване завдання (виконується протягом вивчення навчальної дисципліни). Максимальна кількість балів – 50.

Список рекомендованої літератури до курсу:

7. Ахутина Т.В. Выготский Л.С. и Лурия А.Р.: становление нейропсихологии (<http://virtualcoglab.cs.msu.su>)
8. Ахутина Т.В. Порождение речи. Нейро-лингвистический анализ синтаксиса. – М., МГУ, 1989.
9. Ахутина Т. В. Проблема строения индивидуального лексикона человека в свете идей Л.С. Выготского /Вестник Московского Университета, серия 14, «Психология». 1994, №4, стр. 44-51 (http://virtualcoglab.cs.msu.su/html/TVA_2.html)
10. Ахутина Т.В. Теория речевого общения в трудах М. Бахтина и Л.С. Выготского (<http://virtualcoglab.cs.msu.su>)
11. Бахтін М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування. Проблема тексту у лінгвістиці, філології та інших гуманітарних науках / Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. /За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2001. – С. 406-424.
12. Бацевич Ф.С. Основы коммуникативной лингвистики: Підручник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
13. Белянин В.П. Основы психолингвистической диагностики: (Модели мира в литературе). /В надзаг. Российская Академия Наук, Институт языкознания. Фонд чтения имени Н.А. Рубакина. – М.: Тривола, 2000. – 248 с.
14. Белянин В.П. Психолингвистика: Учебник. 2-е изд. – М.: Флинта, Московский психолого-социальный институт, 2004. – 232 с.
15. Волошинов В.Н. Марксизм и философия языка. – Ленинград: Прибой, 1930. (<http://www2.unil.ch>)
16. Выготский Л.С. Мышление и речь /Изд. 5, испр. – М.: Лабиринт, 1999. – 352 с.
17. Горелов И.Н., Седов К.Ф. Основы психолингвистики. – М., 1997.
18. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию: Учеб. пособие. – Самара: Издательский Дом “БАХРАХ-М”, 2000. – 248 с.
19. Гостев А. А. Образная сфера человека в познании и переживании духовных смыслов. М.: Институт психологии РАН, 2001.
20. Засєкіна Л. В., Засєкін С. В. Вступ до психолінгвістики (<http://elib.oa.edu.ua>).
21. Куликов А.И. Остроумие и его отношение к психотерапии. ОО «Центр психоанализа» (Екатеринбург) | (3432)10-94-06 | freud@inbox.ru | <http://freud.by.ru/>
22. Крупник Е. П. Психологическое воздействие искусства. — М.: Издательство «Институт психологии РАН», 1999. — 240 с, таб., илл.
23. Куранова С. І. Основы психолінгвістики: навч. посіб. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 208 с.
24. Залевская А.А. Введение в психолингвистику. – М., 1999.
25. И.А. Бодуэн де Куртене и Казанская лингвистическая школа/ Сусов И.П. История языкознания. (<http://www.gumer.info>)

26. Иванов А.М., Якубинский Л.П. О теоретической учёбе писателя (<http://www.ruthenia.ru>).
27. Леві-Стросс К. Міт та значення / Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. /За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2001. – С. 448-464.
28. Леві-Стросс К. Структурна антропологія /Пер. з фр. З.Борисюк. – К.: Основи, 2000. – 387 с.
29. Леонтьев А.А. Основы психолингвистики. – М., 1997.
30. Лурия А.Р. Язык и сознание. – М., 1979.
31. Миллс Дж., Кроули Р. Терапевтические метафоры для детей и внутреннего ребенка /Пер.с англ.Т.К.Кругловой. - М.: Независимая фирма "Класс" (Библиотека психологии и психотерапии).
32. Мітосек З. Структуралістські орієнтації в літературознавчих дослідженнях / Література. Теорія. Методологія: Пер. з польськ. С. Яковенка. /Упор. і наук. ред. Д. Уліцької. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – С. 198-211.
33. Павленко В.М., Таглін С.О. Етнопсихологія: Навч. Посібник. – К.: Сфера, 1999. – 408 с.
34. Пештак П. Російський формалізм /Література. Теорія. Методологія: Пер. з польськ. С. Яковенка. /Упор. і наук. ред. Д. Уліцької. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. –С. 136-171.
35. Пиаже Ж. Схемы действия и усвоение языка / Семиотика. - М., 1983. – С. 133-136.
36. Пиаже Ж. Речь и мышление ребенка. – М., 1994.
37. Поливанов Е.Д. Историческое языкознание и языковая политика (<http://www.ruthenia.ru>).
38. Поповская (Лисоченко) Л.В. Лингвистический анализ художественного текста в вузе: Учеб. пособие для студ. филол. фак-тов. 2-е изд., доп. и перераб. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. – 512 с.
39. Потебня А.А. Мысль и язык. – К.: СИНТО, 1993. – 192 с.
40. Потебня О. Думка й мова /Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. /За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2001. – С. 34-52.
41. Потебня А.А. Из лекций по теории словесности. Басня. Пословица. Поговорка. Третье издание. / Под ред. В.И. Харциева. Со вступ. статьями Д.И. Багалей, А.М. Финкеля и В.И. Харциева. – Харьков. Госиздательство Украины, 1930.
42. Потебня А.А. Мысль и язык. – К.: СИНТО, 1993. – 192 с.
43. Репина Е.А. Агрессивный текст как тип текста (<http://www.textology.ru>).
44. Репина Е.А. Эпатажный текст как тип текста (<http://www.textology.ru>).
45. Рябова Т.В. Механизм порождения речи по данным афазиологии /Вопросы порождения речи и обучения языку. /Ред. А.А. Леонтьева и Т.В.

Рябовой. – М.: МГУ, 1967. – С. 76-79.

46. Самин Д. Лингвистическая теория Гумбольдта /<http://bibliotekar.ru/100otkr/94.htm>

47. Стефаненко Т.Г. Этнопсихология. – М.: ИП РАН, Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2000. – 320 с.

48. Сусов И.П. История языкознания. (<http://www.gumer.info>)

49. Фесенко Т.А. Лінгвофілософська концепція В. фон Гумбольдта в контексті семиотики /Вестник ВГУ. Серия лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2003. – № 2. – С. 17-26.

50. Фізер І. Психолінгвістична теорія Олександра Потебні: Метакритичне дослідження. / Передм. І. Дзюби. – К., 1996. – 192 с.

51. Франкл В. Основные понятия логотерапии /Перевел А. Бореев, отредактировал В. Данченко //Франкл В. Доктор и душа. – СПб.: Ювента, 1997. – с.242-279.

52. Франкл В. Психотерапия и экзистенциализм.Избранные работы по логотерапии // www.koob.ru

53. Фрумкина Р.М. Психолингвистика. – М., 2001.

54. Чаплеєвич Е. Діалогічне мислення М. Бахтіна / Література. Теорія. Методологія: Пер. з польськ. С. Яковенка. /Упор. і наук. ред. Д. Уліцької. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – С. 176-197.

55. Щерба Л.В. О тройком аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании // Звегинцев В.А. История языкознания XIX-XX веков в очерках и извлечениях. – М., 1965.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПМР ТА ЗАЛІКОВОЇ РОБОТИ

ОЦІНКА	ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ УМІНЬ ТА НАВИЧОК СТУДЕНТІВ
Тестові завдання (max – 20 балів)	
5 балів	Правильна відповідь на кожне тестове завдання
0 балів	Неправильна відповідь на тестове завдання
Теоретичне завдання (max – 30 балів)	
0-5 балів	Структурованість відповіді, наявність внутрішньої логіки у викладі матеріалу
0-10 балів	Повні та вичерпні визначення основних понять
0-5 балів	Опора на першоджерела, цитування основних ідей
0-10 балів	Повнота відповіді, аналіз усіх аспектів проблеми
Практичне завдання (max – 50 балів)	
0-10 балів	Повнота виконання завдання, дотримання усіх вимог
0-10 балів	Правильність та вичерпність формулювань
0-10 балів	Повні та чіткі визначення усіх понять
0-10 балів	Розгляд можливих альтернативних схем аналізу
0-10 балів	Обґрунтовані пояснення усіх міркувань
Професійно-орієнтоване завдання (max – 50 балів)	
0-10 балів	Звіт за результатами дослідження повний, структурований, виконаний з дотриманням вимог до структури, оформлення
0-10 балів	Обґрунтовано актуальність дослідження, усі структурно-методологічні елементи роботи (об'єкт, предмет роботи, мета, гіпотеза, завдання, методи та процедура дослідження, його наукова новизна, практичне та теоретичне значення, умови забезпечення надійності та вірогідності результатів) сформульовані правильно та вичерпно
0-10 балів	Подано детальний опис методів та процедури дослідження, хід аналізу отриманих результатів, їх ґрунтовна інтерпретація
0-10 балів	Висновки відображують основні результати дослідження, сформульовані чітко та вичерпно
0-5 балів	Список використаних джерел подано в алфавітному порядку та оформлено відповідно до основних бібліографічних вимог
0-5 балів	Текст написаний грамотно з дотриманням усіх вимог наукового стилю сучасної української мови

Навчальне видання

Укладач

МАРЧУК КАТЕРИНА Анатоліївна

Психолінгвістика
Методичні рекомендації

Надруковано з оригінал-макета укладачів

Підписано до друку 28.04.17. Формат 60х90/16. Папір офсетний.

Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум.друк. арк. 10.93. Обл. вид.арк. 7.94. Наклад 300. Зам. 161.

Видавець і виготовлювач

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка

м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40

Свідомство суб'єкта видавничої справи:

серія ЖТ №10 від 07.12.04 р.

електронна пошта (E-mail): zu@zu.edu.ua